

Landskap: _____ Blekinge _____ Upptecknat av: Jan-Öjvind Swahn och
Härad: _____ Motalstad _____ Adress: _____ Christer Leijonhielm
Socken: _____ Nättraby _____ Berättat av: Fru Emma Nilsson
Uppteckningsår: 1946 _____ Född år 1861 i Hallarum, Jämjö s:n

Arbetsföreläsningar, löner.	s. 1-3, 59.
Lagoberättande.	s. 4.
Skogsruan.	s. 5.
Näcken.	s. 6.
Utdikning av en sjö.	s. 7.
Vit sand	s. 8.
Läckkonst.	s. 9-10.
"Pärkan i ögat."	s. 11.
Barnmorskam.	s. 12.
Isartoppor.	s. 13.
Vatten som rinner åt norr.	s. 14.
Fisk.	s. 16-19.
Liatopsgraven.	s. 20.
Hälsokälla.	s. 20.
Julfirande.	s. 21-22.

Brödförälskor.	s. 23.
Julkappar.	s. 24.
Julstakt.	s. 25.
Lucia.	s. 26.
Nyår.	s. 27-28.
Bröllop.	s. 29.
Värdmärken	s. 30.
Tidtagning	s. 31.
Medlemmar.	s. 32-33.
Titta på lik.	s. 34-35.
Tjurar.	s. 36-37.
En besatt, - lyfte.	s. 39-41.
Lyften.	s. 42-50.
Käda och spindelväv som läkemedel.	s. 52.
Björksav som läkemedel.	s. 53.
Pontar.	s. 54.
Medelhistoria.	s. 56.
Arbetsförhållanden	s. 59.
Torv.	s. 60.

Berättarens levnadshistoria.

s. 61-65.

ACC. N:R **M. 10052** :/.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Arbetsförhållanden. Löner.

I min barndom fick man inte mycket betalt för sitt arbete.
Och ändå arbetade man mycket mer än nu. Man fick bara tie
öre i timmen tror jag. Och det skulle man inte kunna få
nån för nu. Så man fick mycket mindre än nu. När man var
på månadsarbete så kunde man få tie kronor i månan.
~~Och~~ man fick tjufem kronor på året när man arbetade så.
Och man arbetade alltid till sent på kvällen. Min
farfar sa ofta att det var hårt arbete, då har di bättre
nu, si bara hur Oscar har det. Han är domkyrkovaktmästare
i Kalmar nu, vid domkyrkan. Han var här förra sommaren.

ACC. N:R **M.10052:2.**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Jag är födder vid Faskesjön (Färskvattens-). Det är en liten sjö med färskt vatten, det är en liten sjö men den är lång, men bred det är den inte.

På ena sidan av Faskesjön är det mycket skog, å där bodde bönderna. På den andra sidan var där slätt, å där var där dagstorp. Det var lite jord till var bonde, det hade ~~di~~ där si, di hyrde ut att på femti år till dom som var behövandes. Det var tre tunnland, och det var fem tunnland och det var lite mer än fem tunnland. Dom kallade di för jordtorpare. Di hade kor, får å höns, ja, ~~di~~ hade får också, å fåren di skulle ha bete i böndernas marker. Nåra dagsverken gjorde bönderna inte. Men di betalade skatt, di kallade det för skatt, det kunde va en femti kronor, min far han betalade tie kronor i skatt men si han gjorde dagsverken också. Han gjorde ~~xxxxxx~~ femton ^{fyra} ~~xxxx~~ dagsverken för ~~femton~~ tunnland. Vid Faskesjön var ~~x~~

ACC. N:R M.10052:3

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

där mycket berg och slätt. Där vid faskesjön tar Jämjö
och Torhamns församlingar vid. Det är en liten skillnad
~~xxx~~ som skogen bara.

Den sjön sa di hade brunnit opp när di första
krigen va. Det sa alla. Det sa min mormor med, å hon var
urminnes gammal. Det är sant, Faskesjön hade brunnit opp
te sjö. Å det kan man si, för det är mosse på ena sidan
å när di tar opp torv så ser di stora skogsklompar
i torven. Då i di förste krigen då hade di inringat folk
i den skogen, å sen brann allt opp, folk å skogssnuer å
alltihop.

ACC. N:R M.10052:4.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sagoberättande.

Min mormor kunde många sagor å di berättade hon för oss barn, å vi var förvetna. Det berättade hon på kvällarna, när vi hade kommit från skolan. Då satt hon å spann å kardade å då berättade hon. Å det var om troll och skogssnuor och om alltihop.

ACC. N:R **M. 10052**:57

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Skogssnuen.

Det fanns skogssnuor i skogarna förr, det är ett som är säkert, för det sa mormor, å mormor ljög aldrig. Då bodde kararna i stora baracker . Di var ute i skogen å huggde ved, å då bodde di i stora baracker i skogarna. Då kom skogssnuen fram te dom å pratade med dom om allting. Å hon var fin hon. Hon var så välvåen (välvuren - berätterskan antydde en yppig barm) framtill, men när hon hade talat med kararna, så gick hon ifrån dom baklänges, hon fgick alltid baklänges ifrån dom, för si hon var allt ihålig baktill. Det berättade min mormor, men mormor såg henne aldrig, för hon hade brunnit opp när di första krigen var. (jmf s. 3)

ACC. N:R M. 10052 6.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Näcken.

Mormor talade ofta om näcken. Akta er barn, sae hon, näcken tar er! Di talade alltid om näcken när någon hade drunknat. Det var en flicka som drunknade där i Faskesjön i fjor. Det ~~märx~~ är när di går för långt ut som di drunknar, någon annan förklaring finns inte. Näcken är bara något som di säger för att ungarna inte ska gå till sjön olovandes och komma ut där det är bråddjupt.

ACC. N:R **M.10052**:7.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Utdikning av en sjö.

Faskesjön är en djuper sjö. Di försökte å dika
ut den , men det kunde di inte, för den var för djuper.
Det är ingen som vet hur djuper den sjöen är.

ACC. N:R **M.10052:8.**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Det var viter sand på den ena sidan av Faskesjön.
Ta med hem lite sand till mej, du Rut, bad jag Rut,
när hon å Oscar å Birgit va där borta på Oscars semester.
Di cyklade dit å var borta en hel söndag. Å då tog hon
denna här sanden. Titta här heerrarna, en sån finer sand
å kän på den så lener den är! Vad vi vasade i den sanden!
Å gravade ugnar! Bönderna hade den te mursand, å den var
fin te mursand. Det var bara på skoj jag ba Rut ta hem
denna här sanden, för se där är jag födder, det var mitt
hem.

Rut tog hem dessa blommorna med, se, här är säv å
klöver, men det är mest sötblomma, se var fina örter
där finns hemma!

ACC. N:R M. 10052:9.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Läkekonst.

Di botade sej själve förr i tiden. Doktorer fanns det bara i Karlskrona, å det var inte ofta man kunde komma dit eller få en sån ut på landet. Di hade örter å enbär å de kokte. Di skulle ha nie sorter, å det kokte di ihopa å di skulle ha mycket enbär. Di bryggde det. Di hade hälsoörter, å de hade sötört, det var för ont i halsen. Di torkte sötörten å så gömde di den, å så kokte di av den å det skulle man dricka när man hade ont i halsen. Å av vattnet skulle man ha te omslag på halsen, å så hade man en halsduk eller nått yllet om. Det hjälpte på några dar.

När di hade ryggskott, det kan man knappt tro, men min mor, hon kunde bota för ryggskott, en dag kom det en storer gobbe te henne, å då sa han: Hör

ACC. N:R M.10052:10.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

du Anna, sa han, kan du bota mej för ryggskott?

Lägg dej på golvet, sa hon. Han gjorde som mor sa å
la sej framstupa på golvet. Då tog mor brödgrisslan
å la den tvärs över ryggen på gobben, å då sa hon:

Jag ska bota dej för ryggskott, sa hon. Det var snällt
Anna lella, sa han, för jag kan inte gå. Å sen hoppade
hon tre gånger över den, å varje gång sa hon: Jag ska bo-
ta dej för ryggskott, å efter ett par dar så kom han
tebaka å då sa han, gobben: Tack ska du ha!

ACC. N:R **M. 10052**://

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

"Pärnan i ögat"

Det hände att di fick pärnan i ögat. Det visade
sej på det sättet, att ögonen ble röda på dom å di kunde
inte si. Det kunde min mor bota dom för. Hon tog med
tungan på ögonen på dom, å det hjälpte så det ble bra,
om hon inte hade gjort det, så hade di blitt blinda,
för si annat hade det vuxit en hinna för ögonen på dom.

ACC. N:R M.10052:12.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Barnmorskan.

I gamla tider hade di inte barnmorskor som nu.
Det fanns inga som hade det till yrke likasom. Å si
nåra läkera hade di inte heller som kunde komma i stäl-
let för barnmorskan. Doktorer fanns det bara i Karls-
krona, å han kunde inte fara överallt. Men si, min
mormor hon var barnmorska hon, å det var bra, för det
är inte gott å reda sej ensam. Barnmorska var det
ingen som kallte henne för, det är nått som man inte sa
på den tiden, di sa inte barnmorska, di sa jordgumma.
Med jordgumma mente di barnmorska, så som vi säger nu.

ACC. N:R **M.10052**:/3.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Svartkoppor.

Det var inte ofta di var sjuke förr. Men det var en sak som ingen kunde hjälpa dom mot, för det var barna som hade svartkoppor. Det var ingen som kunde bota dom för det. Di ble så svarte som denne stolen här å så fick di ärr efter den. I ansiktet å på hela kroppen. Det var lett. Det fanns inget medel å använda mot svartkopporna, min mommor som var så gammal, hon visste inget medel. Jag kan inte hjälpa er sa hon, å det var ingen annan heller som kunde bota dom för svartkopporna. Det var en svår sjukdom. Jag hade aldrig svartkopporna, för det behövde jag aldrig få, men syster min, se hon skulle ha det, det var väl så bestämt. Å hon var så illa sjuk, å det syntes på henne sen, för hon hade ärr så länge hon levde. Hon ~~för~~ for till Amerika.

Vatten som rinner åt norr.

Nått som inte botade mot svarta kopporna men som botade mot möet annat, det var vatten som man tog ur en å eller en bäck som rann mot norr(Här inföll berätterskans femtioåriga dotter: Ja, si det var ovanligt att en å rann mot norr, såna finns inte många, det var därför di sa det var bra.)Di skulle ta vattnet under en bro där allt folk vandrade, åsså skulle di skrapa lite på dörren där en stygg mänska hade gått igenom, å di skulle skrapa lite på tröskeln å lite på dörrklinkan, å det kokte dom å gav dom å dricka, å då ble di friske. Det fanns hjälp mot nästan allting. Å di ble gamle på den tiden. Gobbarna ble så gamla så di gick där å nickade. Ingen doktor hade di, men det var ingen som behövde gagna läkare. Om di skulle göra det, så fick di fara till

ACC. N:R M.10052:15

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

stan.

Men di var inte så svårt sjuke, det fanns inte
kräfta å lungsot å sånt som folk har nu.

2

ACC. N:R M. 10052: /6.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Fisk, och annan mat.

Di åt sämre mat när jag var barn. Men sjösågel
det var bra på den tiden, den var inte som nu, för
nu är den så ramer, det är för det är så mycket lik
i sjöen. Det var sällan nån drunknade förr, men nu
äter fisken utav alla som går ner. Å han blir inte god,
han loktar illa, å han är ramer.

(skarps i smaken)

Petter Johan ~~han~~ han var min gosse han. Han
fångade laxöring och ål, det var en karl som kunde ta
laxöringen, det. Han visste var den fanns, han tog den
när den hade gått opp i Silletorpaåen å låg under stenar
na vid Bubbetorp, dit gick Petter Johan å han tog lax-
öringen med händerna. Ålen den tog han med krok, det
var långrev som han agnade med mask. Det var i Sjuhalla-
viken, å Petter Johan han visste var ålen fanns. Han
visste så väl var di bästa ställena var, vi saltade ner

ACC. N:R **M.10052** : 17.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

både ål och laxöring. Ålen flådde vi inte, det ska man inte göra, man ska salta ner ålen utan att flå den. Den saltade vi ner med skinnet på, men man ska ta dän tarmarna, men flå den ska man inte göra. Man ska flå den när man använder den, inte förr.

ACC. N:R **M. 10052** : / 8

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

När vi flyttade till Liatorp - dit kom vi ifrån Trantorp - så tog Petter Johan fesk däroppe. I sjöarna där, å i Nättrabyåen med.

Förr hade di en torsk som var goer, det var goer torsk för femti år sen, den torsken var goer som det bästa sågel. Nu är han inte bra, han är ramer.

Nu kan jag inte me fesksågel, det är för mycket människor i sjöen, som har gått ner sej, å det äter alla fiskar. Förr gick folk också ner sej, men det var inte många, å sjönnen var så stor, så det gjorde inget. Men nu blir fisken ramer.

Mellan Rosenholm å Silletorp där fanns fin laxöring. Den var nästan en meter lång. Petter Johan ^{till} ~~sax~~ förvaltare~~n~~ på Bubbetorp: ~~Fåxjagxixutåxåen,xxsaxkan~~ ska du ha utå den, sa han, å då köpte förvaltaren på Bubbetorp. Det var finer laxöring, den hade han när han hade kalas. Det var goer fisk. Di tog laxöring vid kyrkan åsså, men

ACC. N:R M.10052:19.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

nu får di inte ta. Det är för greven. Han har förbjudit
dom å ta laxöring. Han ska ha den själv, säger han.
Men han äter nog aldrig å den. Å di går nog dit i alla
fall, di smyger sej dit när han inte sir att. Åsså
tar di laxöring fastän han har förbjudit det. Den lax-
öringen ska man koka, vi kokte den alltför. Den är för
goer för å steka.

ACC. N:R **M.10052:20**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Liatorpagranen.

Jag har bott femtan år i Liatorp, vi bodde oppe vid själva bonnagårarna, där står en gran, som det är något egendomligt med, den är fridlyst och det är ingen som får hogga den. Ja, kanske kongen får. Grenarna på den granen de dryper neråt, de går inte uppåt som på andra granar. Alldeles där breve, där hade jag mitt ställe. Vid den granen hade det vatt en källa med, sae di, å det var en hälsokälla, men det var förr, den var borta när jag kom dit. Där offrade de pengar. Di skulle dricka det vattnet så ble di botade, åsså skulle di offra pengar när di drack.

Julfirande.

Jamen, julgran det hade vi när jag var barn, men när vi var riktigt små, då hade vi ingen julagran. Då hade varta barn sin julahög. Tie år efter vi var barn så började di med julagran. Det var först di store bönderna som hade julagran, det var di som började med det.

Julahögarna var små kakor. Alla barn skulle ha julahögar utå bönderna. Di bakade små bullar, om det var några bra bönder, så gav di en grover kaka med, eller ett par. Det var tre dar före jul vi skulle ha det.

Vi barn vi hade en julahög, å det var en kaka bröd nederst, den var större än nästa, på bottnen, åsså staplade vi opp, så di ble mindre å mindre, det var kakor, å di kostade ett öre, å di kostade två öre styck, det var fina kakor, det var kakor med armar å ben, å hue

ACC. N:R M10052:22.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Ja, di har nästan lika dana nu, har jag sitt. Det var
kärringar å gobbar å djur, det var å pepperkakedeg di
bakte dom, å på dom hade di socker å förgyllningar; när
vi fick vår julahög, då var det högtid.

ACC. N:R M. 10052:23.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Brödförsäljerskor.

Somma tider fanns det folk som hade liasom te yrke
å gå å sälja bröd, di gick från Ronneby, där hörde di
hemma, di sålde kakor, kringlor å rågskorpor å di sål-
de sockerbullar med, di var mjuka å lena, dä va nått i
dom, som gjorde att di ble goa, å det var det som gjorde
att di kallades för sockerbullar.

ACC. N:R **M. 10052:24**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Julklappar.

Julklappar hade di på den tiden när jag var ung.
Jag fick julklapp när tjänade hos von Otter. Då fick jag
jag det minns jag jag fick en jul, jag fick både strum-
por å en klänning å ett liv, det var en rätt stor jul-
klapp jag fick när jag tjänste hos von Otter. Man kunde
få annat med, det var di som fick kålrötter å somma
fick kål , men nått sågel, det var det ingen som fick i
julklapp. Di måste ha gräsen själve.

ACC. N:R M. 10052:25

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Julslakt och julgris.

Nästan alla hade di en gris, å vi hade ibland två grisar, men mest hade vi bara en. Man skulle slakta i julaveckan, å av grisen gjorde vi så möen go mat. Vi gjorde isterband å korv förstås å leverkorv å blokorv å vi gjorde sylta och det var tre sorters sylta vi gjorde å det var pressylta med å skinkan den slatade vi ner, men rökte den, det gjorde vi aldrig, för då blir den så odryger. Huet på grisen, utå det gjorde vi pressyltan. Man kunde använda allting på grisen, det enda vi slängde bort det var borsten. Det är bra med julagris, för den räcker så länge.

ACC. N:R **M.10052:26.**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Lucia.

När jag var barn, då firade di inte Lucia. Det är nymodigheter det. När jag låg på lasarettet, det är fem år sen, då var jag sjuk, di trodde jag skulle dö, då var det första gången jag såg lucia. Di firade lucia där. Di kom å sjöng å hade kaffe med sej till di sjuke, å det var en som hade ljus i håret, å allihop hade di ljus i handen, å när di skulle gå, så var det samma som satte ljusen, på borden. Nu är det bra för di sjuke å gamle. Det är sen PerAlbin kom.

ACC. N:R M.10052:27.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Nyår.

Julen varade väl till lite efter jul. Värst utå alltihop, det var nyår. Då var gobbarna oregerliga å vilda. Då sköt di å söp, det var på nyårskvällen, då kom di i store hoper, di kom trettan eller fjortan stöcken, då kom di å ville ha brännvin i husen, å mat ville di ha. Va di åt! Di höll rakt på å äta inhjäl sej. Somma var fulla när di kom, å somma ble fulla. Å sköt gjorde di. Men di sköt aldrig inomhus. Men di sköt utanför så di sköt sönder fönstren. Di sköt så somma ble skadade, å somma slogs. Det var himskt vilket liv di förde, å vad jag var rädder. Å fulla vae di. Det är bra att världen har gått fram, för nu händer det inget sånt mer. Å vad di slogs! Det var inget roligt på den tiden.

ACC. N:R M10052:28.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Halva grisahuet skulle sparas till skyttarna,
det skulle kokas, Det ska vi spara till skyttarna, sa
de, men di tog bara det köttiga di, di var fulle, di
lämnade det späckiga kvar, vad di var hemske, det är
bra att det är slut. Trettan fjortan stycken var di
då säkert, å kaffe skulle di ha, å vad di sköt. Om det
var nånstans som di inte fick, då sköt di rakt utanför
fönstren, så di kunde skjuta dom rakt ihjäl, di sköt
sönder fönstren å sen fick di nog.

ACC. N:R M. 10052:29.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Bröllop.

Det var bara på nyår å på bröllop som di sköt.
För si på bröllop sköt di med å ville ha brännvin å di
ville se brudparet, å då skrek di: Flaskan ut av brud-
gummen! Å sen söp di, det är bra att det har gått bort.

ACC. N:R M. 10052:30.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Vädermärken.

Di hade många vädermärken di gamle. Di hade märken efter långa, långa minnen, å det finns di som har kvar att än. Di markena betydde rätt bra, di slog in rätt bra, å det gör di än. Men nu tror inte folk på att. Nu tror di på radion i stället, å så blir det bortglömt. Mormors far kunde många vädermärken. Han var bonde på Allatorp, å han var en duktiger karl.

ACC. N:R M. 10052:3/.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Tidtagning.

Det var sällan som di gagnade klockan. Di behövde
inte ågön klocka, di såg att på solen.

ACC. N:R M.10052:32.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Midsommar.

Vid midsommar, då hade di lite dragspel och förnö-
samheter. Nej, di söp änte så möetdå som vid nyår.
Nejmen. Men di dansade till långt fram på natten. och
di hade dragspel och fiolspel. Han, Jonnes far, han
spelte och sjungde så att alldeles. Di konne blåsa en d
del, och somma blåste som näktergalar och alla sånna
fåglar. Si på missemsafton, då fick ungdomen va fri,
ja si då , då hade Musbonnfolket minn själ inget att
sä till om. Ja, ja minns väl när jag va tiugo år, det
va dans på Jämjöslätt, då va jag med. Då var det inga
sjukligheter i den här kroppen. Nej, då kunde jag va
ute och dansa hela natten. Ja visst hade vi majstång.
Di virade han med blommor och lövruskor och en tvärslå
va det på han. Det va ungdomen som plockade värjehanda
örter ~~kv~~ på förmiddan. Och där hade di ett göra

ACC. N:R **M10052:33.**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Si, den dan, då va di alldeles fria. Och sen på kvällen
så nöjde di sej inte med å dansa utan vi lekte med .
Och det va änkeleken och alla sorters lekar, som vi lekt e
och vi höll på hela natten tills det ble ljust. Ja nu
har inte ungdomen så roligt som vi hade när jag va ong.
Det är ätt som är säkert. Och då, då kostade det inga
pengar, men nu nu är det dyrt. Och roligt hade vi .

Ja, inte vet jag så noga hur länge han fick stå
där den (midsommarstången). Men det var väl en månad
eller så innan di vräkte kyll han. (Berätterskan till-
frågades om eventuell magisk användning av majstången)
Nej si nått sånt hörde jag allri talas om. Inte hos oss
i alla fall i Jämjöslätt.

Ja, bara nyårstid var över då var det roligt. Men
si vid nyör, då var di för ryslia, gubbarna. Det är
bra att det är borta nu. Det var ett riktigt ofog de
hade för sig.

ACC. N:R **M.10052:34.**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Titta på lik.

Det var en gammal käring. Di kallade henna för Finnakäringen. Och hon dog. Och hon bodde inte långt från oss. Finnakäringen, ja det var allt ett redigt troll det. Ett redigt troll var et, för tongan, den hängde ute, den hängde ut ur munnen på henna när hon gick. Ja hon dog, och så skulle ongarna komma och titta på liket. Ja si di hade den seden, de brukades så. Det var jag och min bror och vi skulle gå och titta på Finnakäringen när hon var dö. - Ja tänk di hade ongarna att gå och tittaa på di döe. Det var en rysli sed. Tänk å ha ongarna och titta på di döe! Ja var va det jag var. Jo när jag och bror min var på väg och vi var komne halvvägs då vände Karl sej om mitt på vägen och så sprang han. Men jag sprang före för jag ble så rädd. Men tänk då skrek han: Spring Emma! Finnakäringen är efter d ej! Och jag blev så rädd att ^ajg skrek i him-

ACC. N:R M.10052 35.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

melens sky. Och så rädder blev jag att jag har allri
vatt så rädder i all min tid varken förr eller senare.
Som då. Ja, jag är rädd för lik än i dag, Tän~~k~~ så
rädder blev jag. Men Kalle, han hade så roligt åt mej
den leingen, så när han kom hem, så la han sej på gol-
vet och skrattade. Det var väl inte snällt gjort å han.

ACC. N:R M. 10052:36.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Tjyvar.

Jo jag tror det är mer tjyvar nu än då. Förr hördes det allri å nåra sånna där som rymde från anstalter. Det var häromdan, jag läste hatt i tidningen, det stödd om Nättrabytjyven. Jag tror att det var han. Han kom in genom fönstret och skulle stäla vad han kunde. Där bodde två fruntimmer, men di var inte hemma när han kom. Men som han gick där och tittade vad han skulle stjäla så kom dom. Men di trodde att det var katten som hade gått in genom fönstret, för si han hade slagit ^{någon} en blomkruka. Den hade han slagit i golvet och den hade gått sönder. Det är katten, sae di. Och så började di tala om var di hade sina pengar, så dumma var di. Di hade sexhundra kronor, di hade väl hämtat dom på banken så di hade så många. Men det är kanske en tjyv i alla fall, sae den ena. Hon liasom kände på sej att det

ACC. N:R **M. 10052:37.**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

skulle vara en tjuv där. Och så tittade hon under sängen. Och där låg han! Och han hade förståss hört var pengarna var. Men di ble så räddade att di sprang, och tjuven sprang också men först tog han såklart alla pengarna. Di har inte fått tag på han än, inte vad jag har hört. Di var ena dumma som sprang. Om det hade vatt jag så hade jag tatt kryckakäppen och slått han rakt fördärvader.

ACC. N:R **M.10052**:38.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Si det här som jag berättar, det är mest vad jag har hört, och det är av min mormor jag har hört det mesta. Hon kunde så förunderligt möcke. O, di var så vidskeplie förr. Ja när Petter Johan gick och plockade mask så sae di att där gick en lyktegubbe. Så gick di ju och plockade på nätterna, då ska man ta masken. Och där var buskar och sånt så man kunde inte så noga se var det var för en. Och han hade en liten lykta med sig för annars kunde han inte se. Och då sa di med-samma attt det var en lyktegubbe.

ACC. N:R **M10052:39.**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

En besatt.

DET var en gubbe. Han var tjuge år. Han lag sej ner på marken och rotade i jorden och bökade med munnen. Och di var fem man till å hålla han men di konne inte. Det var som en makt som drog han. Di förmådde inte å hålla han. Och då kom jag å så han. Och då sa jag: det här skulle moer ha levt å sett, sae jag. Hon kunde bötat att det är jag säker på. Men då ~~sa~~ sa jag: Jag tror att hans mor har gjort att, när hon var i tjugonde veckan. Kanske att di vatt ihop då. Jag sa: ni ska ta svinablo. Ta det varmt som det kommer när di slaktar en gris. Och ni ska ta en gris och slakta, sae jag. Och då ska ni ha han med er. Och ni har väl en vigselring och den ska ni ha och hålla och låta det komma genom den när ni sticker grisen, sae jag , och så rätt

ACC. N:R M. 10052:40.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

i munnen på hann. Men det ska genom vigselringen. Men
helst skulle det va mor hams vigselring. Ja och så gjorde
di med han nästa gång di slaktade. Och det ^{blev} bra med han
sen. Och han blev gifter, och hans barn är friska än
i dag. Men han hade det fem gånger om dan. Men bra
blev han. Det var utå min mormor jag hörde det där knepet.
Och det är bra, för jag vet Ester har botat en pojk
som hade det. Och med honom var det så att hanses mor
var med vid en slakt när hon var i förtionde veckan och
di slaktade ett får. Tänk den domma människan som inte
hade bättre vett. Och di slaktade ett får och det brä-
kade sen det var dött, för det gör får ibland, di
bräkar sen di är döa. Vanliga ^Sjur di dör meddetsamma,
men fåren di lever längre. Di bräkar sen di är döa.
Och hon blev rent förskräckt, Och sen när sonen var

ACC. N:R **M. 10052:41.**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

fyrtio år då fick handet. Si det är ett lyte.

ACC. N:R **M. 10052:42.**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Lyte.

(När Sagesmannens dotter hör tala om lyten infaller hon, stundom avbruten av protester från sin "troende" moder:)

Ha, di pratat så mycket om lyten, Men det är bara vidskepelse. Det säger alla doktorer. Det ska man inte tro på, det är bara som folk har för sej. Ja jag försökte väl med Birgit, ja si det är min dotter det, det var när hon var tolv år gammal, då fick hon ett märke i pannan. Nästan som att hallon. Det var mindre först men det växte och så såg det ut, ja det såg ut som ett hallon. Jag la om det, men det hjälpte inte. Då kom mor. Det är bärlyte, sa mor, och det såg ju ut som ett hallon. Ja, vad ska man tro. Och mor och en i stan, di sae att jag skulle ta som di gamle och försöka med.

ACC. N:R **M.10052**: 43.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Jag skulle ta lite å hallon och det var alla möjliga
bär och det skulle Birgit dricka. Det skulle hon ha
både i ny och ned. Men det gick inte bort, det blev
bara större och större. Men då gick jag till doktor
Hintze i stan för att han skulle ta bort det. Men när
jag kom till honom så sa jag: Jo min dotter har ett
lyte som du säger. Men så sa han: Det ska frun inte
lyssna på vad du säger, för det finns inga lyten.
Nej det väl jag, sa jag, det vet väl jag att det inte
finns några lyten, men man är väl tvungen att göra vad
man kan för sina barn. Och du säger att det finns
något som ingen doktor förstår sig på. Tag hit dem
så ska jag tala med dem, sa han då. Om ni gör som du
säger så blir det bara värre.- Och då var det som ett
övermoget hallon ~~med~~ här på. Ja, så han brände bort
det sen, det var med elektricitet. Han sa att det var

ACC. N:R **M10052:44.**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

något som di inte hade kunnat ta bort förr, men nu hade di en ny metod, och han tog bort det lite i sänder . Han kunde inte ta det allt på en gång, jag fick komma tillbaka med henne många gånger, och han brände bort lite var gång. Och det gick bort alldeles. Nu syns det bara en ljus fläck när hon är solbränd.

Modern replikerar: Men det skulle ha suttit där så länge ändå. Det gick inte bort förr än det skulle. Det hade gått bort ändå vid samme tid.

ACC. N:R **M.10052**: 45.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Lyte.

Modern och dottern berättade alter[#]erande:

Si att det finns lyte det är en sak som jag är
säker på. Det finns doktorer som tror på det också.
Det var en doktor en stan, och han hade en pojk som blev
sjuk och då försökte han bota honom på alla upptänkliga
sätt som doktorerna har. Men det half inte. Det syntes
ingen förändring. Och då tog han, dokto~~rn~~, och gick till
en klok gubbe med sin pojk. Det har jag hört, jag vet
att det är sant. Jag ^{vet} vilken doktor det är, jag vill bara
inte tala om det. Att en doktor tror på sånt med. När
det gäller ens barn så är man skyldig att göra vad man
kan.

ACC. N:R **M.10052** : 46.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Lyte.

Det var en fru i Kalmar som var nere på järnvägen.
Och så stod hon alldeles vid loket, och som hon stod
där, så rök det till, och pyste. Och hon var på det
där viset, och det blev en flicka och hon fick lyte,
för hon blev ju så herrans jesses förskräkt och då kan
di få lyte, om di får en riktigt led skräck, när di är
på det viset. Si det håller jag före så länge jag lever

Lyte.

Men det ska jag säga herrarna, att det är inget annat än lyte som baronens pojk har. Det är ingenting annat än lyte, det är sant. Så som han går, och med en sån axel, det kan en väl si att det är lyte. Men jag vet vad det beror på, jag såg när det hände, och jag kommer ihåg det så väl, så väl som om det hände i går. Baronen och friherrinnan hade vatt i Nätt-raby, och det var baronen själv som körde, och di hade den lille gula vagnen. Och när di kom i den lee kröken vid Sjöhaga, så var där ett la och då trodde baronen att han bara kunde köra på ~~xxx~~ och att det var såna hjul att di skulle gå över i alla fall för laet lå nere. Men det gick inte, hjulet tog i ekrerna, och di välte, och vagnen slog runt och hästen med och baronen slog sej så. Det vet väl jag, jag såg dom själv när di kom härförbi, friherrinnan ledde baronen och han hade slagit

sej så illa, han hade fått axeln ur led och han gick så snett och han hade slagit benet med och kunde knäfft gå. Jag såg väl när friherrinnan ledde honom, och han gick preces, ja han gick preces som hanses pojk går nu. Det är lyte, det är ett som är säkert, det kan en väl si. Men hon friherrinnan, hon hade inte slagit sej inte, det kan komma bara av skrämelsen, och hon var sån då, och det tänkte jag att det kan nog bli till ett lyte tänkte jag om det vill sej illa. Och det blev det. Det kan en väl begripa att hon blev rädd, så som baronen slog sej. Och lyte blev det.

Och när jag hörde att pojken blev sjuk så tänkte jag att nu kommer lytet, och då gick jag till friherrinnan och då sa jag som det var. Det är lyte, sa jag till friherrinnan, med det ska hon inte gå till doktora^{för}, det kan hon bara hjälpa själv. - Nej, Emma, här är det inget som hjälper, sa friherrinnan, det är inget som hjälper. - Det är lyte, sa jag till henne då, och det är hon skyldig att hjälpa bort, och det är

ACC. N:R **M.10052:49.**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

hon som kan göra något här. Men hon trodde inte på det, för di gör di inte, varken hon eller baromen eller fröknarna, fast det är så lätt till å si att det är lyte. Men jag sa att hon är skyldig till att göra vad hon kan, och sen sa jag till henne, jag ska hjälpa henne, sa jag, jag kan för jag har lärt av min mor.

(Sagesmannen blev här ovillig att berättta vidare, och upptecknarna måste visa mycket stort intresse innan hon fortsatte)

Jag sa till henne att hon skulle ta, ja hon skulle ta lita av vagnen och lita av jorden där di hade slagit kull och hon skulle ta lita av hästen. Och så skulle hon ta blod också, både från sej själv och från baronen. Och det skulle hon blanda ihop, och röra ut i lita saft, säg att det är saft, sa jag. Och så ska ni ta vigselringarna, hon ska ta både sin egen och baronens, och hålla det igenom dom och ge honom att

dricka, ge honom både i ny och ned, sa jag. Och jag sa till henne att man är skyldig att göra vad man kan för sina barn, det kan hon väl göra fast hon inte tror på det. Gör hon det! sa jag. Men om hon gjorde det, det vet jag inte, men jag tror det inte, för han är ju likadan i dag. Och nu är det för sent att göra något åt det. Men om hon hade gjort som jag sa, så hade han vatt bra, pojckstackarn.

Di sa att det skulle va nått på hjärnan på honom, men det är inte sant, för det är lyte. Och när di hade varit hos doktorn med honom, det var hos en som hetade Olivercrona, och han bodde i Stockholm, ja jag har läst om honom i tidningen sen, det är en duktiger karl, och han öppnade huvut på honom och tittade på hjärnan, men där var inget fel till å upptäcka. Och när jag hörde det, då blev jag säker som allri det. Då kunde det inget annat vara än lyte, och det tror jag så länge jag lever. Men nu är det för sent till å bota det.

ACC. N:R M. 10052 : 5/.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

När friherrinnan först kom hit så var hon så glad och nyfiken och hon ville lära sej allting. Hon ville vara med i lagårn och överallt och lära sej. Hon var ju från stan och visste inte mötet när hon kom hit. Å, vad hon var glad. Hon ville att jag skulle lära henne allt. Jag kom på morgonen och sa , det ~~har~~ är en ko som har kalvat i natt, sa jag. Varför har inte Emma sagt till mej, Emma vet ju att jag vill lära mej allt, sa hon då. Men då sa jag, det passar sej inte, sa jag. Men det passas ju för Emma, sa hon, då kan väl jag också få lära mej. Nej det passar sej inte, sa jag, det kunde väl gå an när han var fröken, men nu kan det inte gå för sej att hon ser när korna kalvar och allt. Hon är ju gift.

ACC. N:R M. 10052:52.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Kåda och spindelväv som läkemedel.

Det var en, han hetade Isak. Han bodde på Sjuhalla
däroppe på gården, i det huset som di har till höns-
hus nu. En dag när Isak hoggde ved, då hoggde han av sej
tommen. Men då tog han opp tommen å så sprang han till
en gran där det fanns möet kaa, å så satte han fast
tommen med det, å sen ~~xxxxxx~~ satt Isakas tomme på
så länge han levde.

Kaa är bra, te å läka med. Det ska va grankaa,
di nyttjade spindelväv också, å det kanske ^{dit} Isak virade
runt med, det gjorde han nog, för han ble bra.

ACC. N:R **M. 10052**: 53.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Björksav som läkemedel.

Och björkevatten det är allt bra att dricka det.
Det är saft från björke, det tar di och dricker, det
är mot verk di dricker det och tocket.

När jag hade brutit å mitt ben då må ni tro att
jag fick en tocken förskräcklig krankhet i hele kroppen.
Och då la jag mej i solen så strålarna riktigt fick ta m
mej och det var när vi bodde i Liatorp . Och där hade
vi sötbjörke utanför stuan och Petter Johan hade toktat
dom så di var så granna. Och då tog jag och la mej
under dom för si det ska va så bra , en ska lägga sej
under sötbjörke, det är bra mot verk och all krankhet.

ACC. N:R **M10052:54.**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Tontar.

Tontar ja, det finns det minsann än nu. Di ska I vårda er om, di ä bra att ha. Si till jul, då ska ~~xi~~ en ge tontarna ett fat gröt och di ska ^{ha} lita sågel och di ska ha lita bröd, ja det ska di ha, och lita mjölk, och ~~sen~~ en en sked. De ska en sätta ut julafton om en vill va godvän med tonten. Vi har det ute vart år och jag ser till att det kommer ut än.

(Dottern infaller:) Ja men di har allt smakt bra dåligt på det.

Modern: Ja men det var väl så att di inte har fått det som di vill ha. Du Rut, du är inte nog snäll mot dom. En ska va snäll mot tonten. Ellers vill han inte stanna och man måste ha en tonte i huset om~~xxx~~ det ska bra för en. Men tonten vill att folket ska hålla snyggt också. Till jul skulle fruntimrerna göra fint inne i huset och

inne i lagårn skulle di göra fint, sopat på golvet och hästarna ryktade.

Tontarna var små gubbar med röa luor. Di hade skägg också så di såg ut alldeles som lille Anders. Han arbetade här på Sjöhalla och är på ålderdomshuset nu.

Di sprang som små tontelontar och sprang omkring om nätterna och såg till att allt var i ordning. Di som var snåla di hade ingen tur med kräken för di fick inga tontar. De var så mycket, det var så mycket. Di hade sett dom en del, sa di, di sprang omkring och höll varandra i handen.

Si före den där Kristi födelse, då fanns det redigt. Då var det mer sånt där, då tror jag det fanns allting i den hedena tiden, det var ju hednigt alltihopa då. Se det är ju hedendom allt det här. Då tror jag allting fanns te. Sen försvann det, men di berättade vad di kunde.

ACC. N:R M.10052: 56.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Mordhistoria.

Jag minns det var en gobbe, han hade slagit ihjäl en annan. Det gjorde han i ett litet hus och han hade tagit och lejt en till å asa han. Ja jag kände han visst. Ja det gjorde jag. Ja si folk var ju toseta på brännvin. Si han hade aset han så långt. Si det var en annan som hade slagit ihjäl han men så fick han brännvin å han om han asade bort han. Och det var förskräckligt lett gjort, med klockan på och kläderna och allting. Si det skulle låta sen att han hade rymt undan.

ACC. N:R M.10052:57

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

(Dottern sade:) Gamlemorfar, han kunde berätta han.
Han hade så mötet att berätta. Ja det var en hel bok
som jag skrev opp. Det var en hel del, men den där boken
har kommit bort, den kom bort i flyttningen, för då
brände mor opp alla gamla papper. Det var när vi flyt-
tade till Liatorp, vi flyttade från den stuan som träd-
gårdsmästarn hade sen.

ACC. N:R M. 10052: 58

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Folk var så räddade förr i tiden, hele familjerna.
Det var ett par i Hallarum och di var så räddade när di
fick se en människa komma. Så när vi gick i skolan , och
en av dem hetade Cicilia, fick si oss så sprang hon hem
och bara slog igen dörren och sprang under sängen och
det var när vi kom för att hämta fåret som var utlottade
Ja det var ena lustie människor. Men det visste man ju
och tänkte inte så mycket på det. Men nog var det ena
roliga ena å va så sädde för folk

ACC. N:R M. 10052:59.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Arbetsförhållanden.

Gamlemorfar arbetade i Ronneby, det var på järnvägen han var, det var när di byggde BKB. Och då gick han hem till Hallarum var lördag när di slutade. Det kunde väl va vid tvåtiden eller så. Och det är väl en fem mil det. Och jag minns så näl när han kom hem fram på kvällen. Sen gick han igen på natten efter söndan.

Jag minns när han var på muddret i Karlskrona, där var han och arbetade och då brukade han ibland å gå hem var kväll. Då fick di inte va räddade för å gå, det är annat än nu. Nu åker di buss och cyklar, men det fanns inte då.

ACC. N:R **M10052:60.**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Torv.

Och torv tog di upp så möet förr, det hade di som bränsle, bönderna. Di hade redia maskiner som tog upp torv. Di sålde han till bönderna till å elda med men di sålde till stan med. Han som hade måsen, han hade en stor vrakeka som gick med torv från Hallarumavik. Det var en brygga vid nabben. Där gick rediga små spår som en liten järnväg och sen tog di torven in till stan. Jag var själv med och körde små vagnar och där la di torvbitarna. Di la dom liasom på brickor som di satte på vagnarna och så körde di. Jag gick där det årrt som jag läste fram. Då fick jag det var en tiugo sller trettionöre om dan. Det tyckte vi var stora pengar för en flick^{or}/som jag. Men det var ett hårt arbete.

Sen två dar efter det jag hade konfirmerats då ville jag ut till bönder i tjänst och sen har jag allri mer vatt hemma.

ACC. N:R M.10052:6/

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Levnadshistoria.

Sen var jag i tjänst i Torhamn och sen hos en bonde i Bubbetorp och där var jag piga och då tyckte jag att det var ett hårt arbete och en fick ju rå sej så lite själv. På den tiden for di ju annars till Amerika.

Vi var sju syskon hemma, Och di sex for till Amerika. Di for till Amerika den ene efter den andre och tre av dom bor i Minneapolis.

Ja jag hade också ordnat med biljett, ja jag kan sej att jag var redigt sjuk på Amerika, det var som en redig längtan. Det hetade amerikaskjukan. Men då kom där en från Bubbetorp som ville ha en i tjänst på mejeriet. Men förvaltaren på mejeriet han hade sagt att han inte ville ha en med lugg, det hade flickorna då och det var ett sånt som di kallar ett mode nu för tiden. Men det kallade han för hästalugg och han sa att om du bara får tag på en , sa han, och han har hästalugg så kan

ACC. N:R M.10052:62.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

hon bege också, då vill jag inte ha nån för jag kan inte li di som har hästalugg. Men jag, jag har allti haft håret slätkammat, så som herrarna kan si på fotografiet där inne. Så jag fick en bra plats där. Men där var ett så hårt arbete, där var så möet kor och där var hundra kor och vi var bara fyra till att mjölka. Och ett sånt foder di hade. Di gav dom dravet som blev ömer utåv potatisen som di brände brännvin å, för där var bränneri på Bubbetorp också. Och det var ett förskräckligt besvär å fora med sånt. Och vi skulle osta med och det var bara jag och mejerskan. Kärnveket di hade det drog di med häst. Han gick runt runt med en stake och drev kärnan. Och den var så stor så jag förmådde inte famna den. Ja där hade jag åttio kronor om året för att jag inte hade hästalugg. Men när jag först kom till mejeriet första gången så stod där en karl i lagårdsdörren och det

ACC. N:R **M. 10052**:63.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

var Petter Johan och när han fick syn på mej så ropade han till di kararna som sto där: den ska bli min! Och di skrattade åt han. Men hans blev jag. Och det tog bort amerikajukan. Han hade förthi oxar å fora och hundrasextio kronor om året hade han. Nej förlovning hade di inte då, inte som nu utan bara ett säkert löfte mellan oss. Sen var det allteftersom så di var livlia ~~xxx~~ om di hölt ihop eller bytte.

Det var så roligt att va där på mejeriet för det var bara mejerskan å lyda. Mejerskan gjorde inte mer än att hon tog smöret ur kärnan och la det på i fjärdingarna. Det var allt hon gjorde, sen gick hon, men hon såg till att det var snyggt och rent och det var hon förfärligt noga med, Och där skulle va så rent att det redigt glinnrade och det skulle va både i ostrummet å i kärnan och i di andre rummen.

Sen när vi var gifta Petter Johan och ja g så gav

ACC. N:R M. 10052:64.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

vi oss i städ och det var först i åtta år hos von Otter på Trantorp och sen staddē vi oss tolv och ett halvt år på Johannishus och sen gav vi oss till Trantorp igen. Och den andre gången var vi där i fyra år. Sen gav vi oss till Skärva och där var bra arbete för där hade di också mejeri. Där hade di gärna velat stå mej en gång till men då var jag longen stadder te Leijonhielm på Sjuhalla. Då mötte jag grevinnan och hon sa: vill inte Emma komma tillbaka till mej, för jag har allri haft det så snyggt och ordentligt i mitt mejeri som när Emma var där, och Emma var så rask och bra på alla vis. Men så sa jag till grevinnan som saken var att jag ville inte va hos dom för där var så rysligt mycket skäktor. Ja där var så mycket skäktor så di kröp opp på spåsen när man stod där och skulle laga mat. Det var rysligt alldeles. Sânt finns inte ny. Men hos baronens, där fick vi ett eget hus och där var inga skäktor. Tänk att di inte kunde göra lite mot skäkterna di rike gubbarna.

ACC. N:R M10052:65

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

di hade ju så mötet pengar. Men det var
ju ingen som sa nået om det till dom, det var ingen som
vågade säga till om sånt, eller om nået alls. Och kanske
hade di förresten ingen sån där rökelse då som di har
nu.

Fast ongastackarna var ju preces sönderbetna: